

Εισαγωγή στη Νεοελληνική Ιστορία

Ενότητα 11η: Βαλκανικοί Πόλεμοι

Ελευθερία Μαντά,
Λέκτορας Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

11. Βαλκανικοί Πόλεμοι

Περιεχόμενα ενότητας

11. Βαλκανικοί Πόλεμοι

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος

11.2 Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος

11.3 Τα ελληνοαλβανικά σύνορα

Σκοποί ενότητας

Σκοπός της Ενότητας είναι να παρουσιάσει τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις που επέτρεψαν τη μεγάλη επιτυχία των Βαλκανικών Πολέμων για το ελληνικό κράτος και τις εδαφικές αλλαγές που προέκυψαν στη Βαλκανική μετά το τέλος τους.

Λέξεις-κλειδιά ενότητας

Βαλκανικοί Πόλεμοι

Συνθήκη Λονδίνου

Συνθήκη Βουκουρεστίου

Αλβανία

Ελληνοαλβανικά σύνορα

Πρωτόκολλο Φλωρεντίας

11. Βαλκανικοί Πόλεμοι (1/2)

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι υπήρξαν το μεγαλύτερο πολεμικό επίτευγμα του νεοελληνικού κράτους από τη σύστασή του.

Αρχές 1912, προσέγγιση Σέρβων-Βουλγάρων υπό την αιγίδα της Ρωσίας.

13 Μαρτίου, υπογράφηκε μυστική αμυντική συμμαχία: σε περίπτωση αλλαγής του βαλκανικού εδαφικού καθεστώτος, η Βουλγαρία θα προσαρτούσε εδάφη ανατολικά της Ροδόπης και του Στρυμόνα, η Σερβία εδάφη βόρεια και δυτικά του Σκάρδου. Στόχος της συμφωνίας, ο αποκλεισμός της Ελλάδας από την περιοχή της Μακεδονίας και τη διανομή των εδαφών.

11. Βαλκανικοί Πόλεμοι (2/2)

Ακολούθησε η υπογραφή συνθήκης Βουλγαρίας-Μαυροβουνίου.

Η Ελλάδα αντέδρασε προσεγγίζοντας τη Βουλγαρία ⇒ ελληνοβουλγαρική συνθήκη Μαΐου 1912, προέβλεπε αμοιβαία υποστήριξη σε περίπτωση τουρκικής επίθεσης και κοινές ενέργειες για τη στήριξη των ομοεθνών.

Η στάση των Δυνάμεων στο πλέγμα των διμερών συμμαχιών ήταν αρνητική, με εξαίρεση τη Ρωσία.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (1/9)

Προϋποθέσεις νικητήριας έκβασής του για την Ελλάδα:

- i. Άνοδος του κύρους και του ηθικού των στρατιωτικών (μετά τον Μακεδονικό Αγώνα και το κίνημα στο Γουδή).
- ii. Άνοδος του επιπέδου στρατιωτικής εκπαίδευσης, αποστολή αξιωματικών στο εξωτερικό, μετάκληση ξένων στρατιωτικών αποστολών.
- iii. Απαλλαγή των στρατιωτικών από άλλα καθήκοντα: συλλογή φόρων, καταδίωξη ληστών \Rightarrow τόνισε τον εθνικό χαρακτήρα του στρατεύματος.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (2/9)

- iv. Αύξηση των επενδύσεων στη στρατιωτική προπαρασκευή, με σχεδιασμό: σύγχρονο πυροβολικό, μέσα επικοινωνιών, σύγχρονα τουφέκια και πυροβόλα, οργάνωση των υπηρεσιών.
- v. Εντυπωσιακές επενδύσεις στο ναυτικό με αντιτορπιλικά και θωρηκτά (Αβέρωφ).
- vi. Ο ιταλοτουρκικός πόλεμος είχε καταπονήσει τις οθωμανικές δυνάμεις και εξαντλήσει τα οικονομικά τους, η βαθιά κρίση που διερχόταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν για τα βαλκανικά κράτη η καλύτερη ευκαιρία.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (3/9)

Μέσα Σεπτεμβρίου 1912: η επιστράτευση ξεκίνησε μέσα σε γενικό ενθουσιασμό. Αρχές Οκτωβρίου, η Βουλγαρία κήρυξε τον πόλεμο και κάλεσε την Ελλάδα να συνδράμει. Ο Βενιζέλος αποδέχθηκε, ώστε να μην μείνει η Ελλάδα εκτός διανομής των εδαφών. Η Ελλάδα συγκριτικά διέθετε μικρό στρατό, ευνοήθηκε όμως από την ανάπτυξη των μετώπων: το ελληνικό ήταν απομακρυσμένο, άρα λιγότερο απειλητικό – το βουλγαρικό στη Θράκη στόχευε προς Αδριανούπολη και Κωνσταντινούπολη, αντιμετώπισε τον κύριο όγκο του οθωμανικού στρατού – το σερβικό επεκτάθηκε στη βόρεια Μακεδονία.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (4/9)

Ο στρατός προέλασε στη Θεσσαλία (μάχη στο Σαραντάπορο 9/10), μόνο εμπόδιο οι αποστάσεις, οι δύσβατοι δρόμοι, οι δυσκολίες στον ανεφοδιασμό. Ως τα μέσα του μήνα οι Οθωμανοί υποχώρησαν στην κεντρική Μακεδονία και οργάνωσαν αμυντική γραμμή στα Γιαννιτσά. Η ελληνική νίκη άνοιξε τον δρόμο προς Θεσσαλονίκη.

Η πόλη ήταν χρήσιμη για πολιτικούς και πρακτικούς λόγους: ως λιμάνι και κέντρο ανεφοδιασμού. Μετά από προτροπή του Βενιζέλου, στις 27 Οκτωβρίου ο ελληνικός στρατός μπήκε στη Θεσσαλονίκη.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (5/9)

Μετά τη Θεσσαλονίκη, στράφηκε προς δυτική Μακεδονία (Φλώρινα, Κορυτσά). Η γρήγορη κατάκτηση των διαφιλονικούμενων εδαφών ανησύχησε τη Βουλγαρία, που είχε καθηλωθεί στο σκληρό μέτωπο της Θράκης. Πολλοί στη Σόφια έβλεπαν ότι η Ελλάδα είχε ήδη προχωρήσει στο μεγαλύτερο κομμάτι της Μακεδονίας.

Τέλη Νοεμβρίου 1912: Σέρβοι-Βούλγαροι-Μαυροβούνιοι συμφώνησαν για ανακωχή με τους Οθωμανούς, η Ελλάδα δεν συμμετείχε στη συμφωνία για να μη διακοπούν οι επιχειρήσεις σε Ήπειρο και βόρειο Αιγαίο. Γρήγορα η ανακωχή ανεστάλη.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (6/9)

Επιχειρήσεις στην Ήπειρο: Στις αρχές του 1913 μεταφέρθηκαν δυνάμεις στο ηπειρωτικό μέτωπο, κατάληψη Πρέβεζας. Οι επιχειρήσεις συνεχίστηκαν με την πολιορκία των Ιωαννίνων. Στις 21-2-1913 η πόλη παραδόθηκε στον ελληνικό στρατό από τον Εσάτ πασά.

Επιχειρήσεις στη θάλασσα: ουσιαστική η ελληνική συμβολή, εμπόδισε τη μεταφορά εφοδίων στον οθωμανικό στρατό. Ο ναύαρχος Κουντουριώτης εκμεταλλεύτηκε τις ευκαιρίες για να εδραιώσει τις ελληνικές θέσεις, κατέλαβε τη Λήμνο και τη μετέτρεψε σε βάση ελέγχου του βόρειου Αιγαίου και των Δαρδανελλίων. Ακολούθησαν Θάσος, Σαμοθράκη, Ψαρά, Ικαρία, Ίμβρος, Τένεδος, Σάμος, Χίος.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (7/9)

11.1.1 Διπλωματικές εξελίξεις

Οι Μεγάλες Δυνάμεις εξεπλάγησαν από τη βαλκανική σύμπραξη και τις στρατιωτικές επιτυχίες. Το μεγαλύτερο τμήμα της ευρωπαϊκής Τουρκίας είχε απελευθερωθεί, επιστροφή στο προηγούμενο status quo ήταν αδύνατη.

Δύο ήταν τα μείζονα ζητήματα: ο έλεγχος της Κωνσταντινούπολης και η τύχη των Αλβανών.

α) Η Ρωσία ήθελε την Κωνσταντινούπολη είτε υπό διεθνές καθεστώς είτε υπό τον σουλτάνο.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (8/9)

β) Η Αυστρία στόχευε στον περιορισμό της σερβικής χώρας, η Ιταλία ήθελε ερείσματα στην ανατολική Αδριατική. Οι δύο Δυνάμεις στήριξαν τη δημιουργία αλβανικού κράτους, διεκδικώντας διευρυμένα σύνορα.

Η πτώση της Αδριανούπολης ανατολικά και της Σκόδρας δυτικά (άνοιξη 1913) άνοιξε το δρόμο για την πλήρη υποχώρηση των Οθωμανών και την έναρξη διαπραγματεύσεων.

11.1 Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (9/9)

Οι Δυνάμεις αποφάσισαν τη διανομή των εδαφών στους νικητές –εκτός της Αλβανίας– και την παραχώρηση της Κρήτης στην Ελλάδα. Τα Στενά παρέμεναν στην Αυτοκρατορία. Για το μέλλον παραπέμφθηκαν το καθεστώς των νησιών του Αιγαίου και των αλβανικών συνόρων.

30-5-1913: **Συνθήκη του Λονδίνου**, επιβεβαίωσε τα παραπάνω, όμως δεν γινόταν λόγος για την κατανομή των εδαφών μεταξύ των συμμάχων, ούτε για το μέλλον των Δωδεκανήσων.

11.2 Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (1/6)

Οι όροι της Συνθήκης του Λονδίνου προκάλεσαν σοβαρές διαφωνίες.

Αντίδραση της Βουλγαρίας για τα πενιχρά εδαφικά κέρδη σε σχέση με το βάρος του πολέμου που σήκωσε. Η Θεσσαλονίκη ή η Κωνσταντινούπολη θα ήταν μόνη άξια ανταμοιβή. Η απώλεια της Μακεδονίας αποτελούσε εθνική ταπείνωση και οδήγησε στην απόφαση για στροφή ενάντια στους πρώην συμμάχους.

11.2 Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (2/6)

Οι βουλγαρικές προκλήσεις (σε Θεσσαλονίκη, Νιγρίτα, βόρεια Μακεδονία) προκάλεσαν τις ελληνοσερβικές επαφές.

1-6-1913: ελληνοσερβική Συνθήκη Αμοιβαίας Συνεργασίας, με αντικείμενο την παροχή εγγυήσεων για διατήρηση των κεκτημένων και κοινά σύνορα.

Η Βουλγαρία προετοιμάστηκε για επιθετική ενέργεια: το στρατιωτικό σχέδιό της προέβλεπε αιφνιδιασμό αρχικά των Σέρβων και στη συνέχεια στροφή εναντίον των Ελλήνων στη Θεσσαλονίκη.

11.2 Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (3/6)

16/30-6-1913: έκρηξη του πολέμου. Γρήγορες ήττες των Βουλγάρων πρώτα από τους Σέρβους.

Οι Έλληνες αιχμαλώτισαν τις βουλγαρικές δυνάμεις στη Θεσσαλονίκη, αντεπιτέθηκαν στον Λαχανά και το Κιλκίς με τρόπο αιματηρό και εκτεταμένες εκκαθαρίσεις. Η προέλαση συνεχίστηκε βορειότερα (Δοϊράνη, Σιδηρόκαστρο, Στρώμνιτσα, Ρούπελ, Νευροκόπι), αλλά η κατάσταση του ελληνικού στρατού επιδεινώθηκε:

11.2 Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (4/6)

μεγάλες απώλειες, ελλιπής και δύσκολος ανεφοδιασμός, επιδημία χολέρας, κόπωση, κρούσματα απειθαρχίας, εφησυχασμός από τις ήττες των Βουλγάρων, που θεωρήθηκε ότι είχαν οριστικά ηττηθεί.

Στρατιωτικές επιτυχίες είχαν επίσης η Τουρκία από ανατολικά, η Ρουμανία και η Σερβία. Στα μέσα Ιουλίου εκδηλώθηκε βουλγαρική αντεπίθεση προς το ελληνικό μέτωπο, με μικρές επιτυχίες.

Στις 18 Ιουλίου συμφωνήθηκε ανακωχή.

11.2 Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (5/6)

10-8-1913: Συνθήκη του Βουκουρεστίου

Η Ελλάδα αποκτούσε την Καβάλα και την περιοχή της, επιβεβαίωνε την κυριαρχία της επί της Κρήτης, αποκτούσε βόρεια σύνορα στη γραμμή Κορυτσάς-Φλώρινας-Δοϊράνης-Νευροκοπίου ως τον ποταμό Νέστο.

Η Σερβία προσαρτούσε περιοχές που είχε κατακτήσει (περιοχή του Αξιού βόρεια της Γευγελής).

Εκκρεμούσαν η τύχη της Βόρειας Ηπείρου και η αναγνώριση της ελληνικής κυριαρχίας στα νησιά του ΒΑ Αιγαίου, θέματα των οποίων επιλαμβανόταν η Πρεσβευτική Συνδιάσκεψη στο Παρίσι.

11.2 Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (6/6)

Μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων η Ελλάδα αύξησε το έδαφός της κατά 68% και τον πληθυσμό της από 2,7 σε 4,8 εκατομμύρια. Η επιτυχία προκάλεσε εύλογο ενθουσιασμό, οι μαχητές τιμήθηκαν με διακρίσεις, πλήθος μνημείων άρχισαν να αποτυπώνουν σε κάθε γωνιά την ευγνωμοσύνη του έθνους.

11.3 Τα ελληνοαλβανικά σύνορα (1/6)

28-11-1912: ο Ισμαήλ Κεμάλ Βλιόρα κήρυξε στην Αυλώνα την ανεξαρτησία της Αλβανίας και ενημέρωσε σχετικά τις ευρωπαϊκές Δυνάμεις και την Πύλη. Το αλβανικό ζήτημα είχε τη στήριξη της Αυστρίας και της Ιταλίας.

Κατά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο η Ελλάδα απελευθέρωσε την Ήπειρο, φτάνοντας έως το Αργυρόκαστρο, Άγιους Σαράντα, Τεπελένι και Κλεισούρα.

Η Συνθήκη του Λονδίνου αναγνώρισε αυτόνομο αλβανικό κράτος και στη συνέχεια η Συνθήκη του Βουκουρεστίου ανεξάρτητο (υπό τον πρίγκιπα Βιντ), αλλά το ζήτημα των συνόρων έμεινε ανοιχτό.

11.3 Τα ελληνοαλβανικά σύνορα (2/6)

Η γραμμή των ελληνοαλβανικών συνόρων καθορίστηκε με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας, 17-12-1913, κατά τρόπο που δεν ικανοποιούσε την ελληνική πλευρά. Η κυβέρνηση Βενιζέλου αποδέχθηκε τη ρύθμιση αφού τακτοποιούσε το θέμα της ελληνικής κυριαρχίας επί των νησιών του Αιγαίου. Η οριστική προσάρτησή τους στην Ελλάδα θα επιτυγχανόταν μόνο όταν ο ελληνικός στρατός θα αποχωρούσε από τις περιοχές της Βόρειας Ηπείρου, οι οποίες θα παραχωρούνταν στο αλβανικό κράτος.

11.3 Τα ελληνοαλβανικά σύνορα (3/6)

Ο ελληνικός πληθυσμός της Βόρειας Ηπείρου δεν ήταν διατεθειμένος να δεχθεί τις διεθνείς αποφάσεις:

15-2-1914 ο Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος έφτασε στο Αργυρόκαστρο και σχημάτισε Προσωρινή Κυβέρνηση.

Στις 17-2-1914 ανακηρύχθηκε η «Αυτόνομη Πολιτεία της Βορείου Ηπείρου», με έδρα το Αργυρόκαστρο.

Το κίνημα της αυτονομίας δεν υποστηριζόταν από το επίσημο ελληνικό κράτος, καθώς η κυβέρνηση Βενιζέλου ήταν ειλικρινής στην πρόθεσή της να τηρήσει τις διεθνείς αποφάσεις· ηθικά, ωστόσο, ήταν με το μέρος των Ελλήνων.

11.3 Τα ελληνοαλβανικά σύνορα (4/6)

Το αυτονομιστικό κίνημα θορύβησε τις Μεγάλες Δυνάμεις και ασκήθηκαν πιέσεις για μερική αποδοχή κάποιων αιτημάτων των εξεγερμένων.

17-5-1914: υπογράφηκε το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας, που ουσιαστικά δημιούργησε καθεστώς αυτονομίας.

Οι όροι της συμφωνίας περιλάμβαναν:

11.3 Τα ελληνοαλβανικά σύνορα (5/6)

- i. Θα σχηματιζόταν τοπική χωροφυλακή.
- ii. Οι ορθόδοξες κοινότητες θα διατηρούσαν τις περιουσίες τους.
- iii. Η εκπαίδευση θα ήταν ελεύθερη. Στα σχολεία των ορθόδοξων κοινοτήτων γλώσσα της εκπαίδευσης και της θρησκευτικής διδασκαλίας θα ήταν η ελληνική.
- iv. Η χρήση της ελληνικής και της αλβανικής γλώσσας εξασφαλιζόταν ενώπιον όλων των αρχών, των δικαστηρίων και των τοπικών συμβουλίων.

11.3 Τα ελληνοαλβανικά σύνορα (6/6)

Τη συμφωνία επικύρωσαν οι Δυνάμεις το ίδιο καλοκαίρι, αλλά δεν μπορούσαν να εγγυηθούν την εκτέλεσή της.

Τα γεγονότα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου ανέτρεψαν τις προηγούμενες εξελίξεις:

16-9-1914, ο πρίγκιπας Βιντ εγκατέλειψε το Δυρράχιο και ο ελληνικός στρατός εισήλθε στη Βόρεια Ήπειρο.

Βιβλιογραφία

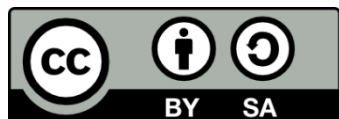
- Δραγούμης Φ., *Ημερολόγιο. Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912-1913*, Δωδώνη, Αθήνα 1988.
- Παλούμπης Ι., *Βαλκανικοί Πόλεμοι. Ο ναυτικός αγώνας 1912-1913*, Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος, Αθήνα 2005.
- Σβολόπουλος Κ.-Κάραμποτ Φ., *Η Ελλάδα των Βαλκανικών Πολέμων 1910-1914*, ΕΛΙΑ, Αθήνα 1993.
- Τρίχα Λ., *Ημερολόγια και γράμματα από το μέτωπο: Βαλκανικοί πόλεμοι 1912-1913*, ΕΛΙΑ, Αθήνα 1993.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Στυλιανή Καλτσογιάννη
Θεσσαλονίκη, 10/09/2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ